

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Львівська політехніка»
доктору педагогічних наук, професору
Вербицькій Поліні Василівні

ВІДГУК

**доктора історичних наук, професора, доцента кафедри олімпійської освіти
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана
Боберського Сиви Андрія Олеговича на кваліфікаційну наукову працю
Іваня Святослава Михайловича
«Охорона культурної спадщини у Східній Галичині: державний сектор та
громадські ініціативи (1918–1939)»,
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
032 Історія та археологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки)**

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із науковими програмами. За роки незалежної України вітчизняні науковці отримали можливість вивчати ті сторінки української історії, які в радянський період перебували під забороною. Особливо стрімко почали досліджувати історію міжвоєнної Галичини. Завдяки пошукам дослідників у науковий дискурс вдалося повернути надзвичайної історичної цінності відомості про українську культурну спадщину тієї доби, що замовчувалося в УРСР. Іваньо Святослав Михайлович слушно зазначив, що актуальність роботи зумовлена

тим, що культурна спадщина відіграє колосальну роль у спадковості розвитку нації та єднанні поколінь, сприяє консолідації навколо спільних ідеалів та цінностей (с. 16), а повномасштабна війна РФ проти України принесла велику трагедію, внаслідок бойових дій руйнується культурна спадщина України, яка відображає багатовікову історію українського народу (с. 7). Дисертант на підставі аналізу різних джерел та друкованої літератури здійснив об'єктивне і комплексне дослідження процесів охорони культурної спадщини у Східній Галичині та визначив їх вплив на формування культурного простору регіону. Дисертація Іваня Святослава Михайловича становить значний науковий та пізнавальний інтерес.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація написана за проблемно-хронологічним принципом, має логічну структуру і всі елементи, передбачені відповідними нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Вона складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (усього 715 позицій), 49 додатків.

Вступ дисертаційного дослідження включає такі необхідні елементи, зокрема актуальність; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мети, завдань; об'єкт та предмет дослідження; хронологічні та географічні межі, методологічні засади; наукову новизну; практичне значення отриманих результатів.

Дисертант, опрацював та залучив значну джерельну базу, з'ясував особливості процесів збереження та охорони культурної спадщини регіону у контексті гуманітарної політики Польської держави; виокремив нормативно-правовий аспект Польської Республіки щодо збереження культурної спадщини; дослідив роль польських та українських громадських організацій та товариств у здійсненні туристично-красознавчої та пам'яткоохоронної роботи у Східній Галичині; охарактеризував внесок галицької інтелігенції у формуванні культурних векторів у контексті втілення наукових та музейних ініціатив.

З першого розділу «Історіографія, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» (с. 21–58) можна зробити висновки про те, що С. М. Іваньо опрацювала велику кількість української та іноземної наукової літератури, зокрема праці видані польською, білоруською мовами. Загалом у *підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми»* (с. 26–37), відзначимо виваженість і аргументованість автора при аналізі та узагальненні матеріалу. Він поділив проаналізовану історіографію на дві групи, зокрема зарубіжну (два періоди 1945–1991 рр. та 1991–2013 рр.) та українську (міжвоєнний, 1945–1991 рр., 1991–2013 рр.). Дисертація С. М. Іваньо, як зазначено у *підрозділі 1.2. «Огляд джерельної бази»* (с. 38–51), написана на значному джерельному матеріалі. У роботі використано документи, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у Львові, Державних архівах Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей, Відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, архіві Львівського національного університету імені Івана Франка, архіві Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України; періодику (газети і журнали «Польський монітор», «Охорона пам'яток мистецтва», «Діло», «Земля», «Народна справа», «Голос Підкарпаття», «Правда», «Наш прапор», «Життя і знання», «Літопис Бойківщини» та ін.); спогади Володимира Кобринського, Степана Венгриновича, Ярослава Пастернака, Романа Смішка, Олександра Домбровського, Марії Свенціцької, Степана Шаха, Марії Кобринської та ін. Дослідницький інструментарій дисертаційної роботи охоплює загальнонаукові, міждисциплінарні і спеціально-історичні методи дослідження, які повно охарактеризовані у третьому *підрозділі 1.3. «Теоретико-методологічні засади дослідження»* (с. 51–58).

Важливим та науково обґрунтованим у дисертації є *другий розділ «Охорона культурних надбань Східної Галичини у контексті суспільно-політичних трансформацій»* (с. 59–107). У *підрозділах 2.1. «Особливості гуманітарної політики Польської держави щодо українців у Галичині»* (с. 59–81), *2.2. «Нормативно-правова площина та практичні кроки Польської держави у збереженні культурної спадщини регіону»* (с. 82–107) С. М. Іваньо

охарактеризував труднощі, з якими зіштовхнулися українці Східної Галичини у 1920–1930-их рр., з'ясував особливості процесів збереження та охорони культурної спадщини у контексті гуманітарної політики Польської держави, проаналізував законодавчу базу. Дисертант слушно зазначає, що культурна складова стала важливою частиною відновлення польської державності (с. 106).

Науковою новизною і аналітикою виділяється **третій розділ дисертації «Громадські ініціативи як важливий аспект здійснення туристично-краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи в Східній Галичині»** (с. 108–161).

У підрозділі 3.1. *«Роль громадських організацій у здійсненні туристично-краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи»* (с. 108–134) автор охарактеризував діяльність Польського краєзнавчого товариства, Товариства приятелів Гуцульщини, Польського татранського товариства, Подільського туристично-краєзнавчого товариства, Центрального Галергофського Комітету. У підрозділі 3.2. *«Регіональні музеї та український краєзнавчий рух Галичини»* (с. 134–161) висвітлено становлення та розвиток музеїв, зокрема Українського народного музею ім. о. Йосафата Кобринського у Коломиї (тепер – Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського), музею «Бойківщина» у Самборі, музею «Лемківщина» в Сяноку, музею «Яворівщина», музею «Стривігор» у Перемишлі, музею «Верховина» у Стрию, музею князя Василька у Теребовлі, українського народного музею «Сокальщина» імені А. Чайковського, Подільського музею у Тернополі. Окрема увага приділена з'їздам українських музеологів міжвоєнної доби.

Четвертий розділ дисертації «Представники галицької інтелігенції у формуванні культурно-наукового середовища регіону» (с. 162–210)

присвячений внеску поляків та українців у науково-дослідній та музейній діяльності. У підрозділі 4.1. *«Польський вимір у науково-дослідній та музейній діяльності»* (с. 162–183), на основі розгляду об'ємного фактологічного матеріалу, автор ілюструє діяльність Історичного музею у Львові, Національного музею імені короля Яна III у Львові, Міської галереї мистецтв у Львові, Товариства любителів історії Львова (Товариства шанувальників минувшини Львова), істориків, археологів, краєзнавців, архівістів та фахівців

багатьох інших галузей (Олександра Чоловського, Луції Харевичевої, Болеслава Ожеховича, Тадеуша Рutowського, Рудольфа Менкицького, Кароля Бадецького, Владислава Подляхи, Богдана Януша, Юзефа Піотровського та ін.). На прикладі Богдана Януша дисертант показав як українці сприяли польському культурному середовищу. У підрозділі 4.2. «Внесок українців у контексті втілення наукових та музейних ініціатив» (с. 183–210) дисертант аналізує діяльність Андрея Шептицького, Іларіона Свенцицького, Володимира Пещанського, Ярослави Музики, Софії Паращук, Михайла Драгана, Ірини Гургули, Лева Геца, Івана Филипчак, Ярослава Пастернака, Івана Старчука, Маркіяна Смішка, Михайла Клапчука, Національного музею у Львові, музею Богословської академії, музеїв Наукового товариства імені Шевченка та ін. Дисертант приходять до цілком закономірних висновків у цьому підрозділі про те, що українці, не маючи таких широких можливостей як поляки, створюють своє культурне середовище завдяки громадським ініціативам, що сприяло збереженню української культурної спадщини (с. 209–210).

Висновки (с. 211–216) дисертації є логічними, змістовними, акумулюють результати дослідження, відповідають поставленим завданням. Докладне опрацювання тексту дисертаційного дослідження переконує у тому, що Святослав Михайлович Іваньо провів значну пошукову й аналітичну роботу, синтезував і узагальнив великий масив інформації.

Додатки (с. 284–316) значно підсилюють роботу.

Дисертація відзначається науковою новизною і заповнює одну з прогалин сучасної української історіографії.

Дисертаційна праця пройшла належну апробацію. Її основні положення та висновки були представлені на 6-ти міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях у Полтаві, Львові, Запоріжжі, Києві; відображена у 11 публікації, 5 з яких – у фахових виданнях України.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. У науковій кваліфікаційній праці Іваньо Святослава Михайловича «Охорона культурної спадщини у Східній Галичині: державний сектор та громадські

ініціативи (1918–1939)» порушення норм академічної доброчесності не виявлено.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації, зауваження, дискусійні проблеми. Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертації С. М. Іваньо засвідчив їхню відповідність загальним висновкам. Зміст анотації відтворює основні положення тексту кваліфікаційної наукової роботи. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Анотація і дисертація оформлені відповідно до п. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341).

Віддаючи належне значній роботі, яку провів Іваньо Святослав Михайлович над підготовкою дисертаційного дослідження, слід висловити деякі зауваження, пропозиції і побажання:

1. Є зауваження до хронологічних меж дослідження (с. 18). Логічніше нижню межу дослідження окреслювати 1923 р. (15 березня 1923 р. рішенням Ради Амбасадорів передано Східну Галичину Польщі). Якщо ж відштовхуватися від 1918 р., як пропонує дисертант, то треба докладно проаналізувати політику ЗУНР та ЗО УНР у 1918–1923 рр. щодо збереження культурної спадщини. Дане питання у роботі відсутнє.

2. Потребує конкретизації науково-практичне значення отриманих результатів. Дисертант обмежився лише загальними формулюваннями (с. 19).

3. Незрозуміло для чого у параграфі 1.1. подана та охарактеризована білоруська історіографія (с. 35–37). Зважаючи на сучасну російсько-українську війну цей аспект треба уникнути.

4. У підрозділі 1.2. «Огляд джерельної бази» у поділі джерел дисертанту варто було б використовувати один принцип: класифікувати їх або за характером походження, або за типами. Натомість здійснено поділ на декілька груп: неопубліковані архівні матеріали; опубліковані документи та збірники

державних законодавчо-нормативних документів; періодичні видання; мемуарна література. Такий поділ не відповідає жодній класифікації. Тут виникає питання: а до якої групи віднести фотоматеріали, які подані в додатках дисертації? Загалом фотографії, що стосуються досліджуваної теми, вартувало би виділити в окрему групу джерел.

5. На сторінках 50–51 дисертант зазначає про те, що значно спрощує доступ до архівних матеріалів та періодики використання електронних баз даних, називаючи найбільш вживані ресурси: польські «Пошук в архівах», «Полона», українські сервіси «Лібрарія» та «Архівум». На мою думку цей перелік треба доповнити іншими українськими сайтами, які стрімко наповнюються за останні декілька місяців, зокрема ресурси центральних та обласних держархівів України: Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки.

6. До «Переліку умовних скорочень» (с. 15) треба додати УТОПІК – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури (с. 55), ДОКДП – Державне об'єднання консерваторів доісторичних пам'яток (с. 84), ДАМ – Державний археологічний музей (с. 84), РК – Рада консерваторів (с. 87), РП – Розпорядження Президента (с. 91), ПТКТ – Подільське туристично-краєзнавче товариство (с. 121–122), КУОМ – Комітет українських обласних музеїв (с. 157) та ін.

7. У параграфі 2.1. «Особливості гуманітарної політики Польської держави щодо українців у Галичині» дисертант описує наслідки політики пацифікації у Галичині 1930 р. Тут вартувало використати працю (Швагуляк М. *«Пацифікація». Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність. Львів, 1993. 52 с.*), а також наголосити, що результатом такої політики стало не тільки закриття окремих осередків товариств «Сокіл», «Луг», читалень «Просвіти», а припинення діяльності усіх осередків організації «Пласт» у Галичині (с. 69–70).

8. У Списку використаних джерел та літератури деякі праці наведено двічі: Badecki K. *Zbiory Bolesława Orzechowicza. Lwów: Wydawnictwo muzeum narodowego im. Króla Jana III, 1922. 83 s.* (позиції 504 і 602, с. 264 і 274); позиції

316–326 і 502–506 у підрозділі “Монографії, брошури, статті, тези” розміщені не в алфавітному порядку. З цієї групи слід виокремити дисертації, автореферати; довідкові видання.

У дисертаційній роботі проаналізовано кандидатську дисертацію дослідника Ігоря Саламахи (Саламаха І. Охорона пам’яток історії та культури Східної Галичини у другій половині XIX — на початку XX ст.: організаційні засади, законодавство, фінансування: дис. ... к. і. н.: 07.00.01. Львів, 2015. 202 с.) і його публікацію (Саламаха І. Участь «Грона консерваторів Східної Галичини» у проведенні реставраційних робіт у Львові на початку XX ст. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія. 2019. Вип. 1. С. 83–88). Однак, поза увагою дисертанта залишилася наукова монографія Ігоря Саламахи (Саламаха І. Охорона пам’яток історії та культури Східної Галичини у другій половині XIX — на початку XX ст.: організаційні засади, законодавство, фінансування: монографія. Львів, 2021. 182 с.).

9. Робота потребує вичитки, поправки стилістики, уніфікації апострофа (с. 34, 66, 89, 96, 108, 113, 129, 159 та ін.). Слова «стикалися» (зіштовхуватися, наражатися і т. д.), «регіон» (край), «проукраїнський» потребують синонімів або заміни.

10. У параграфі 3.1. дисертант оминув діяльність товариств – туристично-краєзнавче товариство «Плай», Українське фотографічне товариство (УФОТО), Товариство прихильників музею НТШ та інші українські громадські організації.

Зазначені зауваження, пропозиції і побажання мають в основному рекомендаційний характер і не впливають на високий фаховий рівень здійсненого дисертаційного дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу, її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки. Вказана дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого

Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341), а її автор – Іваньо Святослав Михайлович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,

доцент кафедри олімпійської освіти

Львівського державного університету

фізичної культури імені Івана Боберського

 Сова А. О.

